

Alegorické sochy židlů na mostě v Křinci

Restaurátorský průzkum a záměr

Počet stran textu/celkem: 8/40

Počet snímků ve zprávě: 24

Počet grafických zákresů: 9

Vypracoval: *MgA. Josef Faltus*
Záryby-Martinov 20, 277 13 Kostelec nad Labem
Email: pepa.faltus@seznam.cz, tel.: +420605832139
Povolení k restaurování MK č.j. 1725/2003
IČO: 86904132, DIČ: CZ7211223690

I. Lokalizace památky:

1. **Kraj / Okres :** Nymburk, Nymburk
2. **Město:** Křinec
3. **Lokalita:** Městys Křinec
4. **Bližší určení místa s popisem:** náves obce, před kostelem sv.Havla
5. **Číslo parcely:**
6. **GPS:** 50.266879N, 15.141756E
7. **Rejstříkové číslo objektu:** MK ČR pod č. rej.

I. Údaje o památce:

1. **Autor :**dílna Brokoffů
2. **Materiál / technika :** kámen/ sekané
3. **Sloh/ datování:** barokní/1707
4. **Základní rozměry:** Živel boha vzduchu výška 185 cm
Živel boha vody výška 185cm
Živel boha ohně výška 185 cm
Země výška 185cm

I. Údaje o akci:

1. **Vlastník:** Městys Křinec
2. **Investor:**
3. **Restaurátor:** MgA. Josef Faltus
4. **Závazné stanovisko:**
5. **Památkový dozor:** NPÚ střeďočeký kraj, Mgr. Ludmila Maděrová

II. Popis památky, historie:

Sochy v mírně nadživotní velikosti osazaná na mostě přes řeku Mrklinu v Křinci symbolicky představují tři živly - Vzduch, Vodu a Oheň. Čtvrtá pak je alegorií Země. Vzduch – mladá žena od pasu dolů v draperii, má u nohou větrný mlýn a motiv křídel, v pravé ruce drží luk a v levé nese holubici. Voda – vousatý stařec v kontrapostu se levou nohou opírá o hlavu mohutné ryby, jejíž tělo ovívá figuru, nese pod pravou paží nádobu, ze které vylévá vodu. Oheň- mladá žena od pasu dolů v draperii má vzadu architektonický support, jakousi věž s letopočtem 1707 a reliéfem ohně, v levé ruce opřené vbok má vetknutou stylizovanou pochodeň a v druhou rukou si na hrudi přidržuje srdce s plamenem. Země – kníratý muž v plné síle vyrývá zemskou sféru opletenou bujným rostlinstvem.

Dle dobových záznamů jde o sochy z produkce významné sochařské dílny Brokoffů, konkrétně jako autoři připadají v úvahu otec Jan a jeho starší syn Josef.

Putování soch Křincem:

Antonín Stifter v Pamětní knize městečka Křince poznamenává v roce 1880 při popisu křineckého panského areálu: *Na straně ku parku obrácené byl jakýs portikus (sloupení), zámecká zahrada okolo budovy okrášlena byla sochami mytologickými, z kterých ještě čtyři ve farní zahradě, dvě jakés skupení Sabineek (snad) představující a Herkules na Kuncberku se nalézající¹⁾*

Kronikář Josef Láska později do téže knihy zapsal, že v roce 1915 bylo v Křinci zjištěno zmizení soch z farské zahrady a případ uzavírá: Tyto sochy a mnoho jiných stávalo kdysi v zámecké zahradě tzv. Salatrena, to byl přízemní sál, kde se různé radovánky provázené hudbou a tancem odbývaly. Po zbourání této byly některé sochy dané do zahrádky úředníků za dvorní sýpku, představovaly „Únos Sabineek“, bylo to sousoší. Tyto spatřiv tam loučeňský kníže Thurn-Taxis vyžádal si je na bývalém řediteli panství Totzauerovi a byly převezené do Loučeňské zahrady. To samé se stalo se sochami, které byly ve farské zahradě. Když však ze zahrady farské zmizely, bylo proti tomu jednáno a to odsuzováno. Proto prý dozvěděl se toho kníže Thurn-Taxis, vrátil sochy zpět, kde se na farském dvoře pokulovaly.

O jejich dalším využití se opět rozepisuje kronikář Josef Láska: Sochy na mostě daroval pan Fr. Vysoký, t.č. děkan v Křinci ... Sochy ty tudíž vyhověl pan děkan a nechal je umístit na nově postaveném mostě na každém rohu jednu.²⁾

III. Stav díla

Stav čtyř alegorických soch, umístěných v současnosti na mostě přes řeku Mrklinu v Křinci, lze obecně charakterizovat jako odpovídající stáří a předchozím známým manipulacím s nimi. Nálezová situace je z velké části obdobná pro celý soubor.

Znečištění povrchů a kontaminace kamene

Sochy vykazují již značný stupeň znečištění. Nejvíce znečištěny jsou vodorovné plochy a partie ve srážkových stínech, kde depozity lokálně vytvořily tmavé povlaky a krusty.

a) atmosférické znečištění a krusty:

Jedná se o prachové depozity, saze obsažené ve zčernalých krustách, spolu se sekundárními solemi nejčastěji síranů, které se vytvořily především ve srážkových stínech. Protože krusty výrazně omezují paropropustnost kamene a na exponovaných místech porézní systém pískovce uzavírají, mohlo by časem dojít k rozvolnění strukturní kostry a k mechanickému rozpadu způsobenému namrzáním, tepelnými toky a ostatními atmosférickými vlivy.

b) biologické:

Nálety nižších rostlin /mechy, především řasy a lišejníky / jsou hojnější především na vodorovných plochách a ve spodních partiích soch. Nárůst mikrovegetace je umocněn na straně orientované na sever. Některé řasy rostou v mikrokoloniích a jsou většinou zabudovány v hleny, který obsahuje polysacharidy a proteiny. Ty chrání řasy proti vyschnutí a rovněž proti toxickým látkám. Navíc ovšem mají záchytnou funkci pro saze a prach. Tím také přispívají k tvorbě tvrdých

¹,² Nejl Leopold, *Křinecké památky*, Vega-L, 2006, ISBN 987-80-86757-69-8

černých krust. Vegetační procesy mikrovegetace tedy opět přispívají ke korozi vrstev povrchové modelace.

Na urychlené korozi tmelu a pojiva horniny se, jako součást biologického napadení mikroorganismy, nepochybně podílejí svými vegetačními procesy i houby a plísně a v neposlední řadě i chemoorganotrofní bakterie, produkující při vegetaci množství organických kyselin. Jejich vegetační procesy erodují vrstvu povrchové modelace.

c) salinita a další chemická kontaminace kamene:

Lokálně jsou patrné i depozity nerozpustných síranových solí, nejčastěji jako součást tmavých povlaků a krust, jsou v omezené míře

Častá příčina destrukce kamenného materiálu u barokních sochařských památek v Čechách, a sice zasolení kamenné hmoty díla vodorozpustnými solemi, nebyla vizuálním průzkumem zjištěna.

d) Znečištění povrchů barvami

Mezi další neblahé skutečnosti zásadně poškozující originální povrch kamenné památky je nutno uvést potěry z tvrdých tmelů. Jedná se o jakési „plastické retuše“ pocházející ze starších oprav, provedené v těsné blízkosti dodatečně osazených kamenných plomb a nanesených tmelů. Takto v minulosti, v souvislosti s obnovou nevhodně provedená a tvrdá neprodyšná vrstva, lokálně poškozující originální povrch, byla na většině ploch, kde byla aplikována, již odloučena spolu se zkorodovanou vrstvou originálních kamenných povrchů. Nejsouvisleji a nejpevněji dosud ulpívají tyto nátěry na spodních plochách říms ve srážkových stínech.

Plastická poškození

Povrch soch je abradovaný, s částečnou ztrátou povrchového reliéfu a nese množství drobnějších oděrek a otlučených míst. Výraznější poškození modelace byla v minulosti doplněna tmelem tvořeným hrubším kamenivem spojeným nejspíš na minerální bázi. Tyto doplňky jsou vesměs na hranici své životnosti, případně zcela chybí.

Trhliny

Ve spodních partiích soch je při bližším pohledu patrná síť svislých i vodorovných mikrotrhlin. Některé z nich byly v minulosti přetmeleny. V ostatních partiích soch jsem trhliny nezjistil, s výjimkou pravého předloktí alegorie Vzduchu. Pravděpodobnou příčinou trhlin je koroze jistících čepů, ať již při původním umístění soch na Křineckém zámku nebo v dnešní situaci.

..VII. Předchozí restaurátorské zásahy:

Kromě výše zmíněného přemístění prošly sochy v minulosti evidentně i nějakým restaurátorským zásahem. Dohledání informací o něm bude součástí doplňujícího restaurátorského průzkumu.

..VIII. Technologický průzkum:

Doporučené analýzy

ultrazvuková transmise

petrografická analýza , výbrus – přesné určení horniny a lokalizace zdroje

salinita - určení obsahu vodorozpustných solí

Stratigrafická analýza barevných vrstev

SEM - EDS – anorganická analýza pigmentů a tmelů

..IX. Koncepce restaurátorského zásahu:

V nejbližší době proběhne nutná celková oprava železobetonového mostu, na kterém jsou sochy osazeny. Před započítím této práce je naprosto nezbytné všechny sochy sejmut, po dobu trvání oprav mostu tyto deponovat v zabezpečeném ateliéru či dílně a po skončení oprav mostu sochy osadit zpět. V ateliéru bude jako součást prací na opravě mostu proveden komplexní rehabilitační zásah na sochách.

Bude proveden doplňující restaurátorský průzkum. Během vstupní komisionální prohlídky bude vyhodnocen aktuální stav soch a po poradě s památkovým dozorem budou případně provedeny doplňující analýzy (měření nasákavosti a pod.). Navrhované technologie budou vyzkoušeny na vzorcích a konzultovány s památkovým dozorem. Během šetrného čištění a ostatních procesů bezprostředně souvisejících s restaurováním, nedojde k úbytku nebo chemickému poškození povrchů. Abradovaný povrch nebude celoplošně plasticky doplňován, tmeleny budou jen výrazné destrukce. Rekonstrukce chybějících částí soch bude prováděna dle původního tvarosloví, případně doložitelných vzorů. Místa ohrožená zatékáním srážkové vody, budou zajištěna funkčními tmely.

Zkorodované kovové prvky (zajišťující čepy, táhla a spony) v případě, že prokazatelně poškozuji kamenný materiál, budou vyjmuty a nahrazeny novými z nerezové oceli.

V partiích zasažených postupující korozí kamene, bude provedena konsolidace kamenného materiálu, dále bude provedena ochrana památky proti působení mikroflóry, v závěru její zajištění hydrofobizací.

Při získání maxima historických informací bude během zásahu i při konečné prezentaci důsledně respektována autentická hmotná podstata památky. Výchozím zdrojem určujícím rozsah a způsob restaurátorského zásahu je tento průzkum doplněný případně o technologický.

Při výsledné prezentaci doporučuji akceptovat současné stadium převládající barevnosti očištěných přírodních povrchů, s aplikací pouze lokální lazurní retuše.

X. Návrh na postup restaurování:

1. Demontáž

V první etapě dojde k sejmutí celého souboru a sochy budou deponovány v dílně či jiném zabezpečeném prostoru.

Při demontáži je potřeba dokumentovat případná nová zjištění, která při rozebírání zmizí.

Vlastní rozebírání musí provádět kvalifikované osoby se zkušenostmi s demontáží obdobných historických děl.

2. Doplňující průzkum

Bude proveden v potřebném rozsahu po celkové podrobné prohlídce díla. Na povrchu soch i soklů se mohou nacházet pod povrchovými nečistotami a tmely fragmenty po barevných

úpravách. Pokud budou nalezeny, budou fixovány a bude provedena stratigrafická a materiálová analýza. Sledována bude i salinita.

3. Předzpevnění:

Veškeré partie soch, vykazující pokročilou korozi povrchů s viditelným odlučováním povrchových vrstev, budou předběžně zpevněny konsolidantem na bázi organokřemičitanů, aby během procesu čištění a odsolení nedošlo k úbytku originální hmoty.

4. Čištění a odsolení:

Vlastnímu procesu čištění a odsolení bude předcházet provedení zkoušek.

Následné čištění povrchu soch proběhne šetrně s důslednou následnou neutralizací několikanásobným omytím regulovaným proudem tlakové vody, s cílem snížit i zasolení povrchové vrstvy. Čistící procesy musí zohledňovat a šetrně se chovat k zachovalým starším i původním povrchovým úpravám. Starší barevné úpravy nebudou odstraňovány, ale šetrně očištěny a konzervovány.

5. Biosanace:

Biocidní ošetření, zaměřené na sanaci zbytků a hlouběji prorostlých hyfů mikrovegetace / řas, vláknitých hub, mechů a lišejníků / výrazně se podílejících na biodegradaci kamenného materiálu, bude provedeno nástřikem účinné látky. Ošetřen bude celý povrch.

6. Zpevnění:

Hydrofilní konsolidace prostředkem na bázi organokřemičitanů nebude prováděna celoplošně. Při aplikaci bude nutné dbát na míru nasákavosti kamenného podkladu. Napuštění bude lokálně provedeno v partiích dostatečné až vysoké nasákavosti, tj. nejčastěji na sníženém líci nejvíce degradovaných tvarů. Plochám prvků nejvíce poškozeným korozí kamenného materiálu, bude při aplikaci věnována pozornost především.

7. Statické opravy:

Tyto úkony budou různého druhu a rozsahu. Konkrétní řešení bude navrženo po sejmutí soch a provedení doplňujícího restaurátorského průzkumu. Obecně lze doporučit následující. Trhliny budou ošetřeny injektáží epoxidovým zpevňovačem, aplikovaným buď přímo do spár injekcí nebo do pomocných vrtů o malém průměru. Očištěné jemné trhliny budou injektovány nízkoviskózním epoxidovým prostředkem, se schopností pronikat do velmi jemných prasklin. Do širších trhlin byl vpravován epoxidový prostředek plněný mletým křemenem (SUK), případně i křemičitými písky s větší frakcí do 0,1mm výše. Vážnější trhliny většího rozsahu budou pak zajištěny např. osazením kolmo osazených trnů z nerezové oceli - Helifix prům. 4 až 8 mm. Výše popsaným způsobem budou zajištěny nejen veškeré trhliny přímo ohrožující statiku jednotlivých částí architektury a soch, ale preventivně i zarůstající lasy, statiku aktuálně neohrožující.

8. Tmelení:

Rozsah a míra doplňování minerálními tmely budou konzultovány se zástupcem NPÚ. Chybějící souvisle erodovaná povrchová vrstva nebude doplňována celoplošně. Plastické doplnění bude prováděno v míře zohledňující funkčnost, zamezení pronikání srážkové vody a optické scelení.

Povrchy tmelů budou zpracovány tak, aby se strukturou blížily okolní plochám a konečný vzhled celku vytvářel dojem ušlechtilého stáří.

9. Rekonstrukce v umělém materiálu:

Rekonstrukce tvarových doplňků budou prováděny modelací v umělém kameni – minerální směsi, dle dochované dokumentace nebo na základě sochařských principů, v souladu s historickým tvaroslovím a kompozicí. Tvarové rekonstrukce budou průběžně konzultovány se zástupcem NPÚ.

10. Barevné retuše:

Základní barevnost tmelů bude přizpůsobena barvě okolního kamene. Lokálně aplikované lazurní retuše, barvené anorganickými pigmenty, budou eliminovat nevhodně působící barevné rozdíly.

12. Barevné rekonstrukce

Barevné rekonstrukce na sochách nebudou prováděny.

13. Osazení

Sochy budou neprodleně po ukončení oprav mostu osazeny zpět. Jistící kovové prvky, čepy budou vyměněny za nerezové.

12. Hydrofobizace:

Po lokální lazurní retuši soch i reliéfní výzdoby bude celoplošně provedena závěrečná hydrofobní konzervace. Na plochách namáhaných srážkovou vodou bude siloxanový hydrofobizační roztok aplikován ve vyšší intenzitě.

Pro budoucí ochranu památky je tento úkon zásadní. Dobře fungující a paropropustná hydrofobizace zajistí nejen zpomalení všech výše popsaných korozivních procesů, ovlivněných migrací srážkové vody, ale omezí usazování depozit, bujení mikrovegetace a napadení mikroorganismy bakterií. Rovněž zásadně zajistí trvanlivost provedených oprav.

XI. Technologie - navrhované materiály:

Níže uvedené materiály a technologie mají samozřejmě řadu variantních řešení a jejich aplikace je plně na volbě a odpovědnosti kvalifikovaného restaurátora.

Čištění odsolení: Mechanické a chemické, regulovaný proud tlakové vody/páry, Arbocel BC 200, Schmutzlöser-Remmers, čistič AC, FG, DUP-K-Aqua, destilovaná voda

Biosanace: BFA -Remmers , SANATOP LIKVID-Aqua

Konsolidant: KSE 100, 300, 300E, PARALOID B 72

Injektáž: Epoxidová pryskyřice pro zpevnění a injektáže CHS Epoxy 530 , dutiny a kaverny - VAPO tmel AQUA / Ledan, KSE STE+KSE Füllstoff tmel B

Lepení: epoxidová pryskyřice 5010 Akemi , kámen a kov MS 76 Akemi, CHS Epoxy 324

Kovy: čepy a jistící prvky - nerez ocel , HELIFIX

Tmely: Minerální tmel s příměsí hydraulického pojiva na trasové bázi s písky příslušné zrnitosti, probarvený pigmenty - oxidy kovů, bílý cement a prané sklářské písky s min. příměsí styren akrylátového kopolymeru Sokrat 2804.

Spárování : spárovací vápenná maltová směs

Pigmenty: oxidy kovů od výrobce BAYFERROX, přírodní hlinky Straservil, pigmenty KREMER

Hydrofobizace: POROSIL VV, VV+ AQUA, FUNCOSIL –SnL- REMMERS.

Pomocné materiály: destilovaná voda, ethanol, toluen, Sokrat 2802 A, buničina, siloxid, tříděné křemičité písky

Přílohy:

fotodokumentace současného stavu

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Celkový pohled na most

Voda a vzduch

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

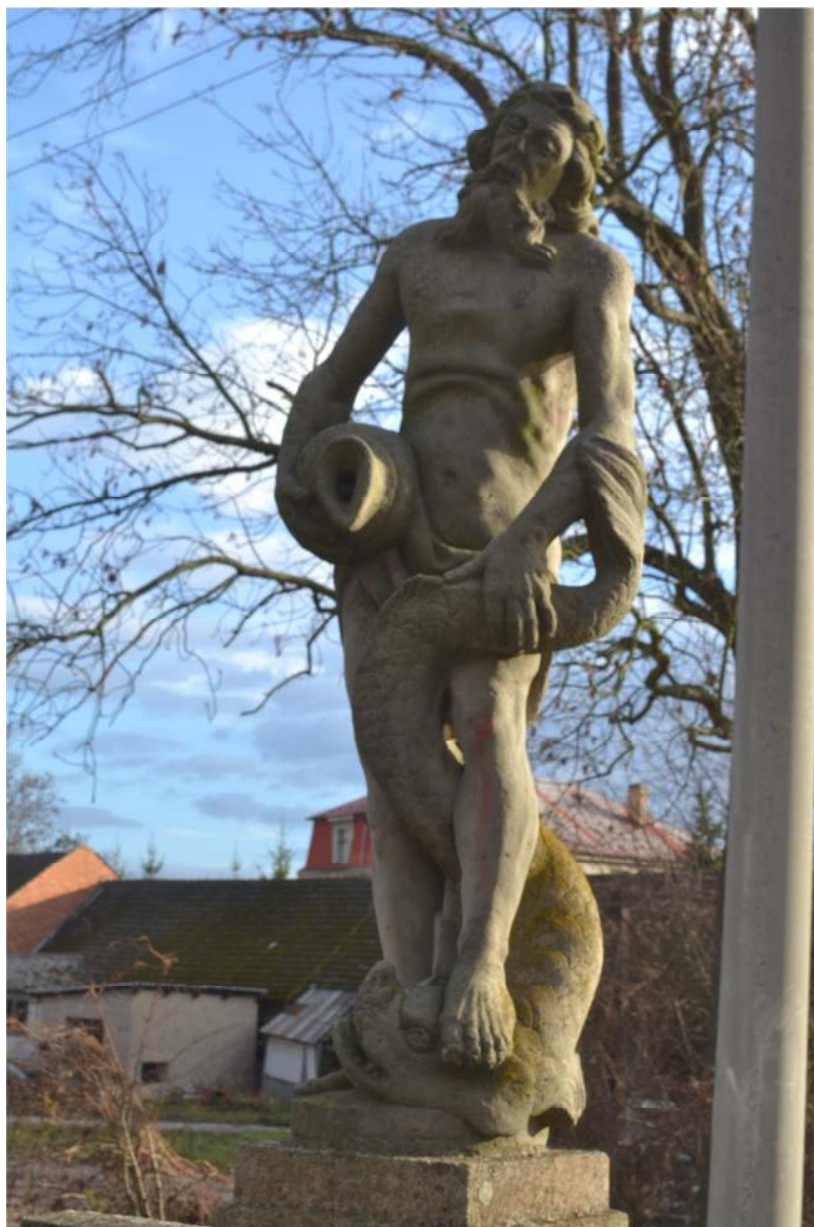
Země a Oheň

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

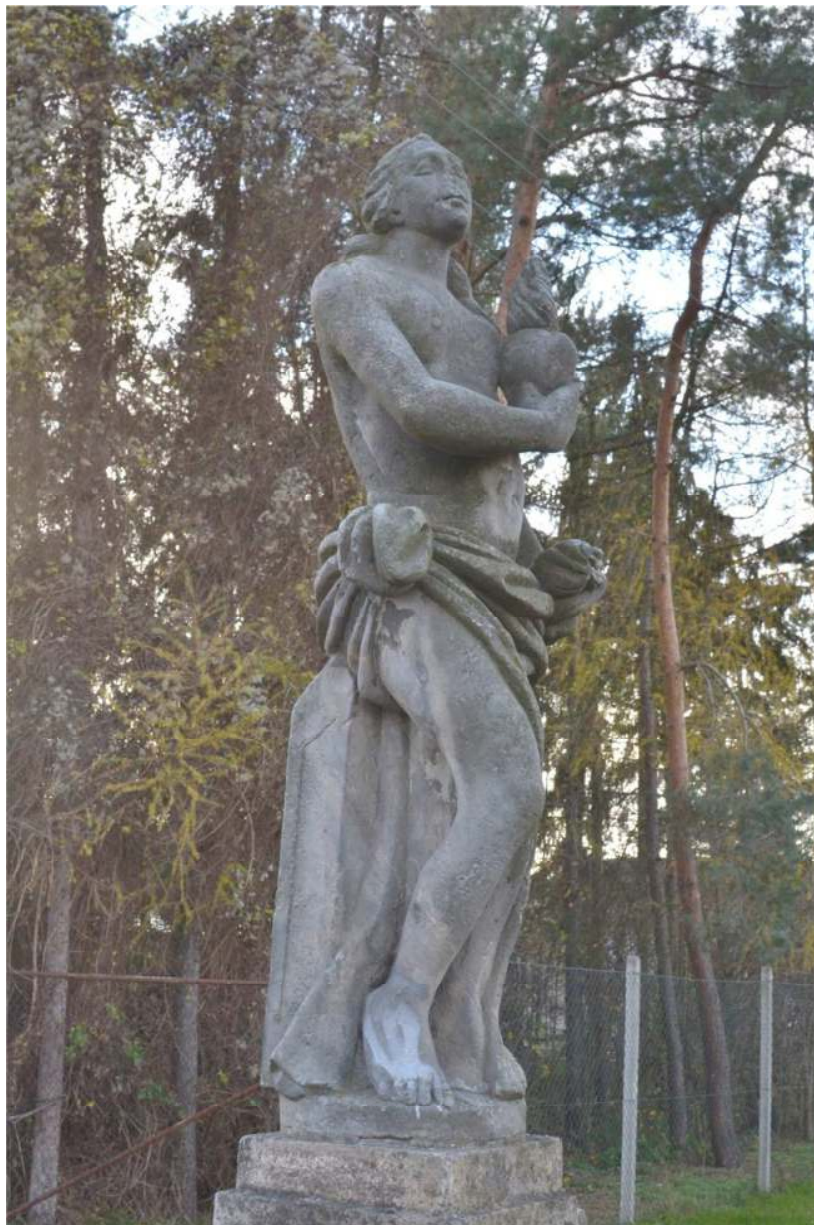
Vzduch, čelní pohled

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Voda, čelní pohled

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy živelů na mostě v Křinci, 2015

Oheň, čelní pohled

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Země, čelní pohled

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Vzduch, boční pohled

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Vzduch, zezadu

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Vzduch

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Voda, boční pohled

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Voda, zezadu

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Voda

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy živelů na mostě v Křinci, 2015

Oheň

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Oheň

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Oheň

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

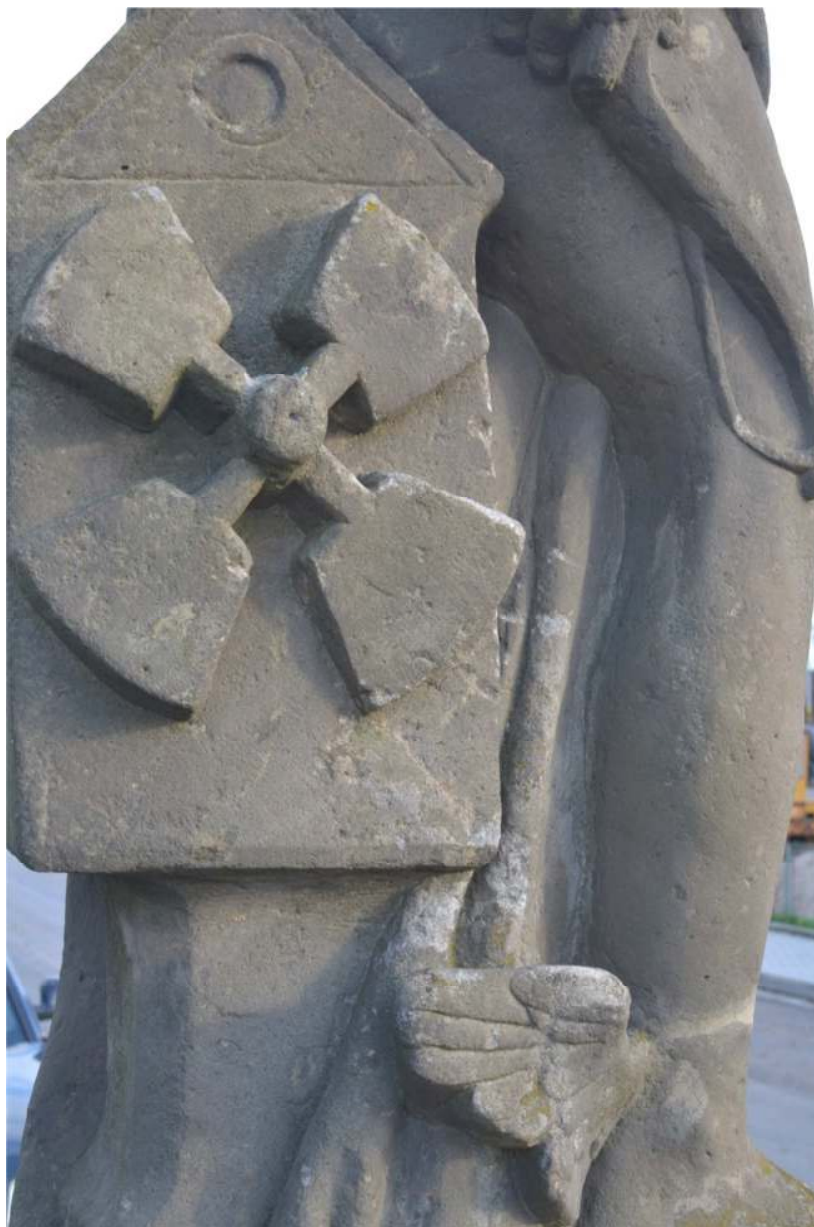
Země

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Země

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

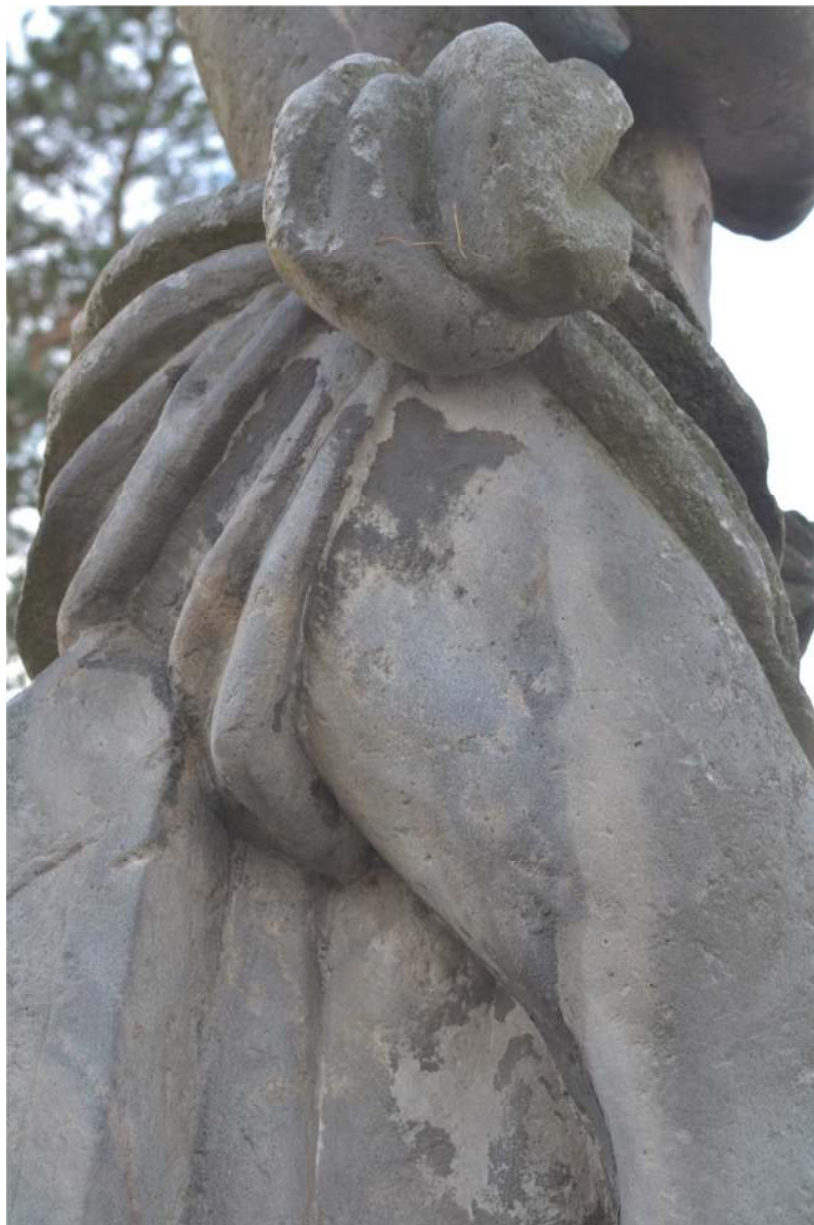
Vzduch, detail

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Vzduch, detail

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Oheň, detail

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Země, detail

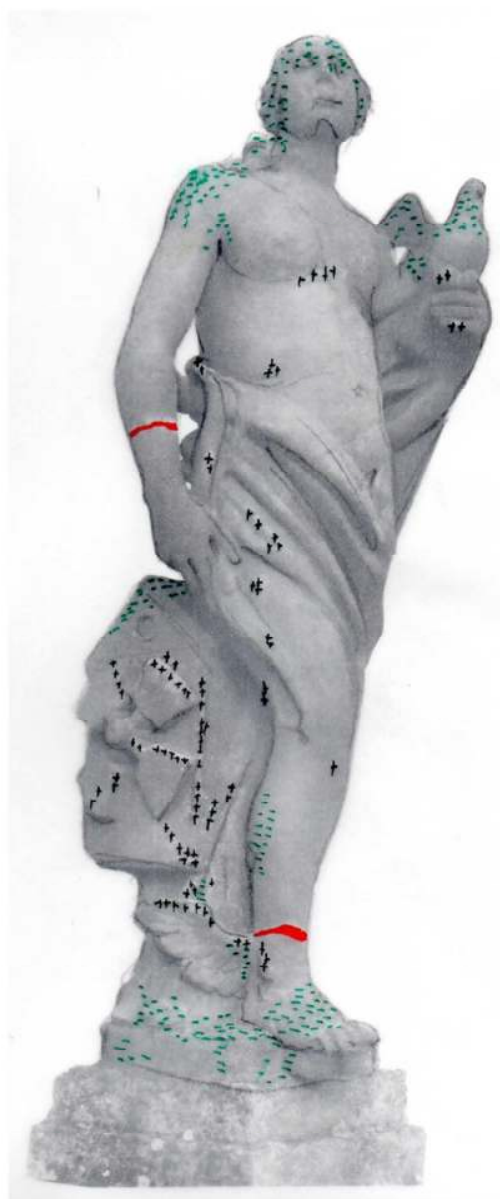
Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

Zákresy

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

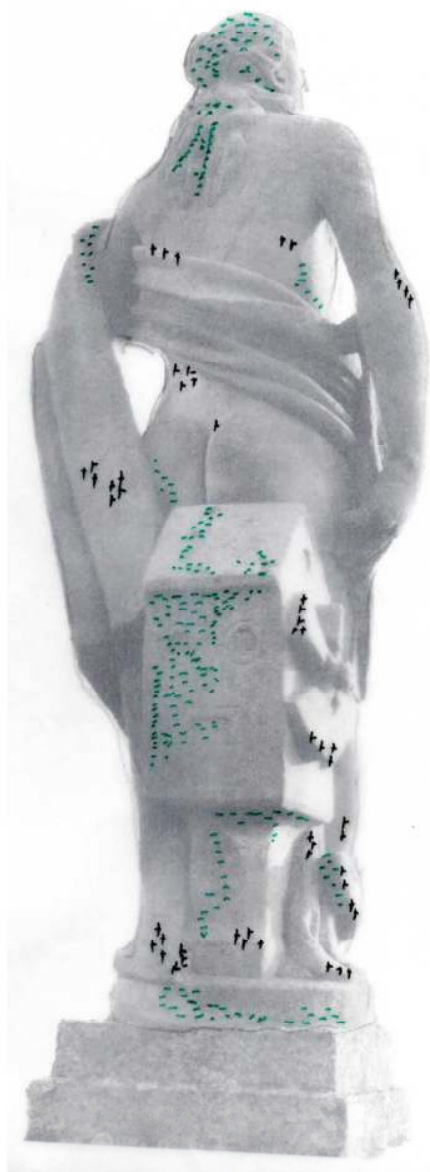

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

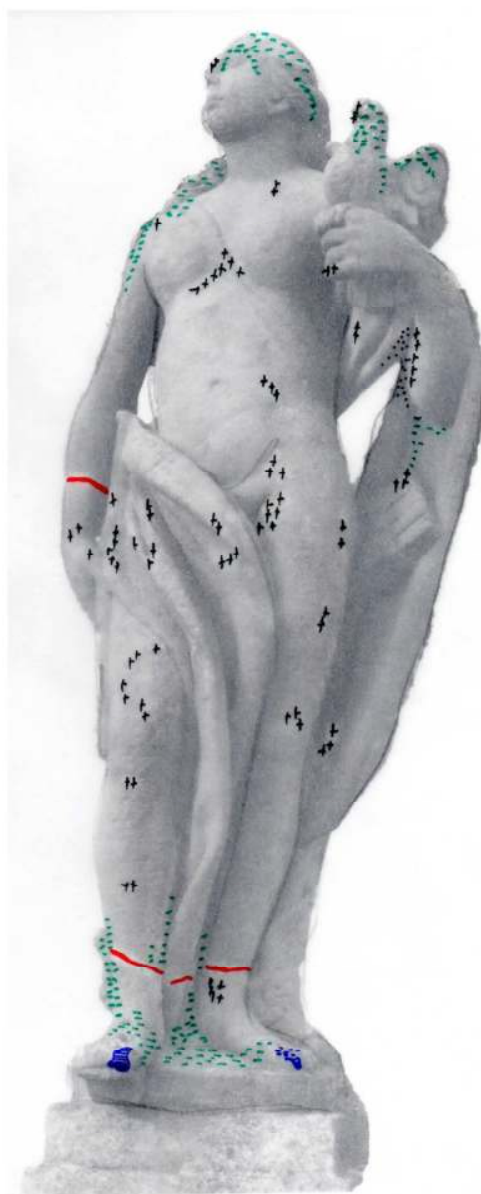

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy živelů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

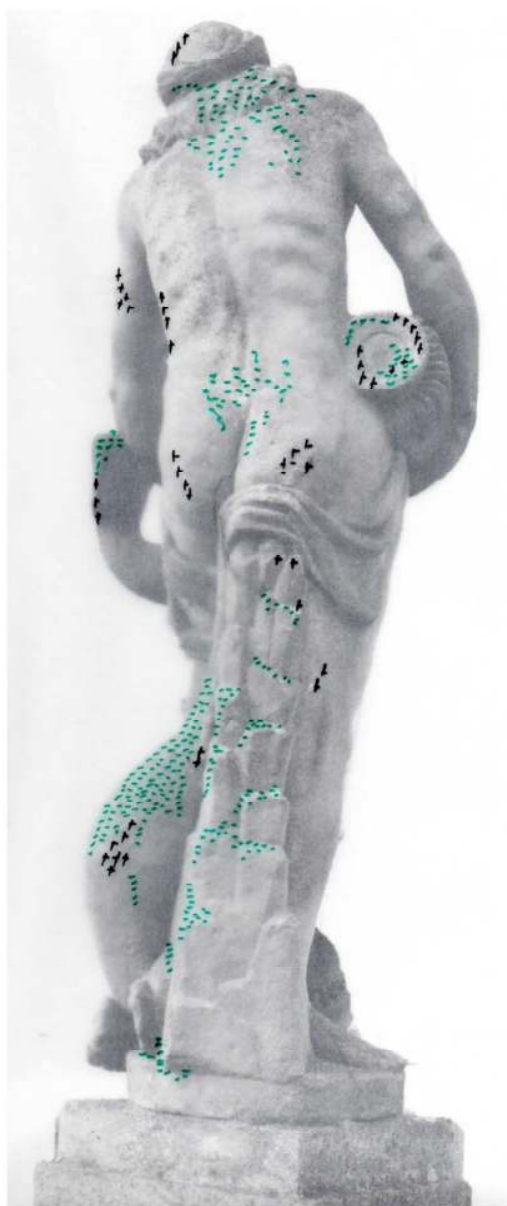

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy žvlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy živlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

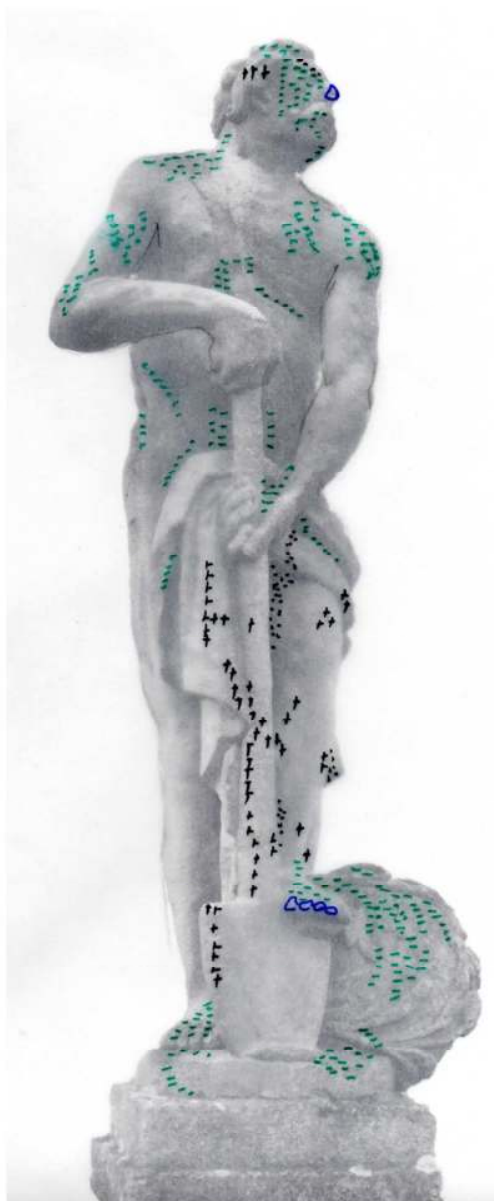

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

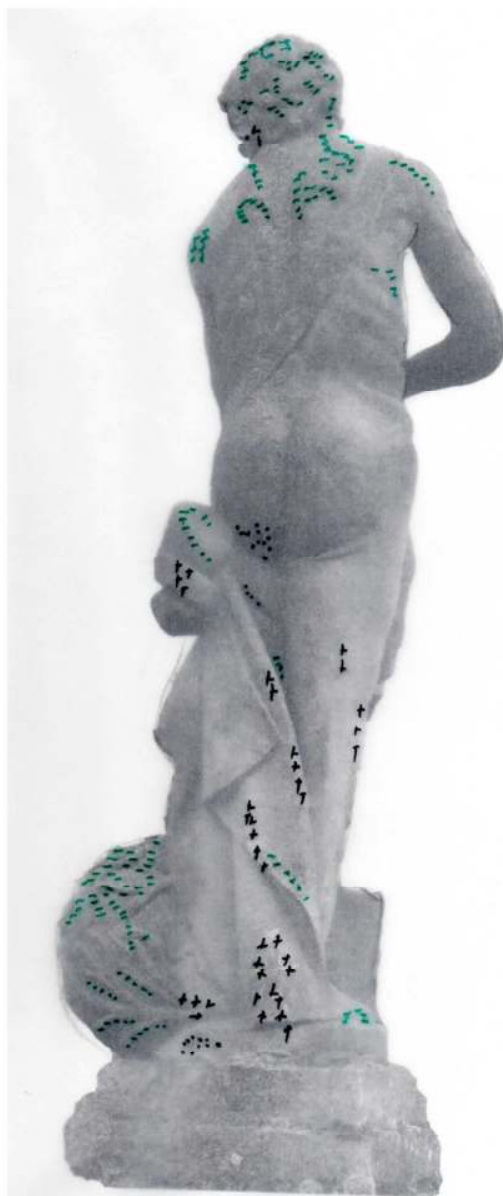

chybějící části, tmely

graffiti

Akce: průzkum a záměr – alegorické sochy židlů na mostě v Křinci, 2015

legenda

krusty

oděrky, zkorodovaný povrch

výrazné biologické napadení

trhliny

chybějící části, tmely

graffiti